

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційну роботу ТУПІСЯ Степана Павловича на тему: «Методи збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду у структурі міст», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Актуальність теми представленого дослідження не викликає сумнівів, оскільки в сучасних умовах загострення екологічної проблематики стрімко зростають антропогенні навантаження на урбанізоване середовище. Тому природно-заповідний фонд в існуючих містах може і повинен відігравати роль ефективного «компенсатора» негативних впливів на якість цього середовища. Показово однак, що формування, збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду (ПЗФ) на сьогодні не врегульоване на законодавчому та виконавському рівнях, що значно ускладнює процеси щодо планування та використання таких територій в рамках компенсаторної архітектурно-урбаністичної політики. У зв'язку з погіршенням балансу природних і техногенних компонентів сучасних міст заявлена мета роботи є своєчасною та вкрай актуальною. Отже, заявлена тема та зміст даного дисертаційного дослідження поза сумнівом відповідають спеціальності 18.00.01 – «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури».

Об'єктом дослідження виступає природно-заповідний фонд сучасного міста в межах фактично існуючих просторових кордонів. *Предмет дослідження* – принципи і методи збереження та практичного використання ПЗФ. *Ціль* даного дисертаційного дослідження полягає в розробці науково обґрунтованих принципів збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду в українських містах.

Наукова новизна та практичне значення дисертації визначаються реальними потребами сучасної природоохоронної політики в межах існуючих міських просторів. Окремі положення роботи пройшли достатньо серйозну

апробацію на численних конференціях, симпозіумах, семінарах протягом тривалого часу, починаючи з 1996 року.

Змістовна **структура** дисертації складається з Анотації, Переліку авторських публікацій (18 позицій), 5 основних розділів, Додатків А – Т (18 позицій). Всі результати дисертаційної роботи отримані автором особисто, їх в повній мірі опубліковано у фахових наукових виданнях, здійснено апробацію на наукових конференціях. Робота має цікаві перспективи для подальшого розвитку у напрямках: архітектурного проектування, ландшафтної архітектури та містобудівельного планування.

У першому розділі **«Проблеми збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міст»** (с. 25-70) узагальнено наявні науково-практичні напрацювання з даної проблематики в трьох дослідницьких аспектах:

- щодо існуючих теоретичних основ,
- щодо практичного досвіду використання таких об'єктів,
- а також, що дуже актуально та суттєво, щодо існуючого стану законодавчо-нормативної бази.

Автором встановлено, що існуюча нормативна база має істотні суперечності і занадто широке, недостатньо конкретизоване трактування. Відтак в сучасній теорії архітектури визначення основних понять, пов'язаних з формуванням і охороною природно-заповідного фонду, дотепер не уточнені. Наголошено істотні нестыковки між суміжними законами «Про природно-заповідний фонд України» і «Про охорону культурної спадщини», наявність яких потребує відповідних коректив.

У другому розділі, **«Методичні основи дослідження об'єктів природно-заповідного фонду в структурі міста»** (с.71-90), дисертант обґрунтовує містобудівні та природно-екологічні підходи до дослідження, справедливо підкреслюючи і наголошуючи міждисциплінарні проблемні аспекти, зокрема між урбаністикою та географією. На прикладі 33 українських міст сформульована методична підоснова дослідження і наведені конкретні приклади на трьох засадничих таксономічних рівнях:

- на рівні міжрегіональному (вибірка міст),
- на рівні загальноміському,
- на рівні окремого локального об'єкту (об'єктів) ПЗФ в межах міста.

В підсумку проведеного аналізу автор пропонує в цьому розділі власну методику визначення біологічно активних територій міста в рамках стратегії природоохоронної діяльності. Зокрема, з можливостями долучення сучасних методів та інструментальних засобів геоінформаційного аналізу, так званих ГІС технологій.

У третьому розділі **"Особливості природно-заповідних об'єктів міст України»** (с.126-151) здійснено порівняльний аналіз об'єктів ПЗФ з точки зору їхніх кількісних та типологічних характеристик. В першій частині цього аналізу автор наводить характеристику природо-охоронних територій в містах і їх просторову кореляцію з міськими системами озеленення. При цьому фіксується домінування трьох принципових типів їхньої локалізації: периферійний, дисперсний, серединний. Зафіксовано доволі істотний діапазон кількісних параметрів таких об'єктів – від повної їхньої відсутності (Горлівка, Макіївка, Маріуполь) до максимального показника у більш ніж 53% від загальноміської території (Кременчук). Другий підрозділ фіксує низку потенційних загроз щодо природоохоронних територій: експансію господарської діяльності, інтенсивну житлову забудову, транспортну мережа, тощо.

Четвертий розділ **«Функціонування об'єктів ПЗФ природного та штучного походження (на прикладі міста Львова)»** має ту особливість, що віддзеркалює історичні витоки та сучасну проблематику функціонування об'єктів ПЗФ в цьому прикметному місті. Такий авторський погляд на локальну львівську ситуацію виглядає достатньо точно сфокусованим і продуктивним. В концентрованому вигляді він демонструє потенційні можливості існування в конкретному місті цілісної системи природо-охоронних об'єктів. На підставі вивчення принципових чинників впливу львівської урбанізації на природні об'єкти автором охарактеризовано потенціал регіонального ландшафтного парку «Знесіння» та парку «Високий замок».

У п'ятому розділі **«Концептуальні підходи до збереження та використання об'єктів природно-заповідного фонду міст»** автор формулює основи регулювання об'єктів ПЗФ, ставлячи на меті зменшення антропогенного навантаження на природні ландшафти. В підрозділах послідовно формулюються три концептуальні позиції стосовно:

- 1) необхідності екологічного підходу до об'єктів ПЗФ при міському регулюванні;
- 2) фахового планування режимних та охоронних зон;
- 3) впровадження практичних методичних рекомендацій щодо збереження та використання об'єктів ПЗФ.

В усіх розділах автор продемонстрував широке володіння багатоплановою проблематикою стосовно історичних витоків, існування, підтримання та подальшої еволюції ПЗФ в різних урбаністичних контекстах. Усі розділи дисертації супроводжуються конкретними висновками по суті.

Достатньо позитивно оцінюючи роботу в цілому, можна зробити низку зауважень:

1) Більшої чіткості потребувало б, на мою думку, формулювання «об'єкту дослідження». Тобто аббревіатура ОПЗФ, широко вживана автором у дисертації та в тексті автореферату, не завжди є семантично конгруентною по відношенню до різних контекстів (наприклад, це стосується словосполучення «об'єкт дослідження – об'єкти природно-заповідного фонду» (с. 19);

2) з попереднім зауваженням пов'язана потреба дефініції внутрішньої структури об'єктів ПФЗ (принаймні у загальних рисах) та варіантної типології природно-заповідного фонду, - і як ієрархічного явища, з однієї сторони, і як багатоелементного просторового утворення, – з іншої. Очевидно, в цьому сенсі мала би бути запропонована внутрішня таксономія таких об'єктів, – від найдрібніших «точкових» до «системних» (с.72). Натомість в контекст викладу домінує узагальнена дефініція «об'єкт ПФЗ»;

3) варто було б більше уваги присвятити внутрішнім відмінностям структури та типології ПЗФ на підставі таксономічних, дендрологічних,

рекреаційних, біологічних, історико-культурних та інших видових характеристик;

4) для даної роботи з вираженим міждисциплінарним профілем більшої змістовної впорядкованості потребував би «Додаток Б. Основні терміни та визначення» (С. 218-221);

5) окремі картографічні ілюстрації подані у занадто дрібному масштабі, що ускладнює прочитання їхнього змісту (наприклад, таблиці 1.8; 1.12; 1.13; 4.1. а; 5.2; та ін.), а в оформленні рукописного тексту дисертації зустрічаються дрібні недоліки редакторського характеру, зокрема в оглаві (с.16) подано дві абсолютно ідентичні позиції;

б) до другорядних зауважень слід віднести відхилення від пріоритетної хронології попередніх дослідницьких праць (наприклад, стосовно таких авторів як О. Мікуліна, З. Яргіна, Б. Родоман, с. 27).

Втім, зазначені зауваження істотно не впливають на змістовну суть авторської праці і не применшують цінності отриманих наукових результатів у такій важливій природоохоронній царині. Робота є достатньо глибоким і новаторським дослідженням достатньо непростой еколого-урбаністичної тематики з вираженим багатоаспектним профілем.

Дисертація безумовно є довершеною науковою роботою, в якій осмислюються і вирішуються актуальні проблеми, спрямовані на розв'язання гострих природоохоронних проблем. Основні висновки і результати роботи безумовно будуть корисними для дидактичного процесу у вищих навчальних закладах архітектурно-будівельного профілю, а також при подальшій розробці проектних пропозицій з інтеграції, оптимізації та використання ПЗФ в крупних і найбільших містах України. Більше того, дана дисертаційна робота переконливо засвідчує гостру потребу гармонізації управлінських, дослідницьких і проектних зусиль усіх зацікавлених сторін, які так чи інакше причетні до цієї проблематики.

Тому на моє глибоке переконання існують достатні підстави вважати, що за своєю актуальністю, загальним науковим рівнем та отриманими

атестаційної комісії України щодо робіт, представлених на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, а її автор, архітектор Тупісь Степан Павлович, цілком заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата архітектури.

Професор кафедри архітектури та
середовищного дизайну Національного
університету водного господарства
та природокористування,
доктор архітектури, професор

П.А.Ричков

Підпис професора П.А. Ричкова завіряю,
вчений секретар НУВГП

В.І.Давидчук

30.10.2019